

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Yttrande från Göteborgs universitet avseende ”Inbjudan att inkomma med underlag till regeringens forskningspolitik”

Datum:
2019-10-31

Dnr:
GU 2019/1954

Mottagare:
Utbildningsdepartementet

Göteborgs universitet har getts möjlighet att ge inspel till regeringens kommande forskningspolitik. Inledningsvis sammanfattas universitetets övergripande synpunkter följt av en mer förklarande text.

Sammanfattning

Göteborgs universitet menar att den rådande balansen mellan basanslag och externa bidrag för forskning i kombination med olika finansiärs krav på medfinansiering begränsar lärosätenas handlingsutrymme och strategiska förmåga. Basanslaget binds i nuvarande form i alltför hög utsträckning upp mot de externa finansiärernas strategier. Även sambandet mellan utbildning och forskning försvåras av en alltför hög andel extern forskningsfinansiering då forskningsfinansiärerna sällan tar hänsyn till utbildningens utveckling. Lärosätenas möjligheter att skapa goda förutsättningar för forskning och utbildning i form av karriärvägar, anställningsvillkor och infrastruktur begränsas också av nuvarande ordning. Göteborgs universitet menar att följande grundförutsättningar behöver beaktas i nästa forskningsproposition:

- Fri forskning ger resultat – ökning av basanslag för fri forskning är nödvändig för att Sverige fortsatt ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer.
- Högre basanslag är en förutsättning för att kunna uppnå kompletta akademiska miljöer.
- Rekrytering av yngre excellenta forskare behöver underlättas genom att ändra regelverket för post doc och biträdande lektorat.
- Medel för infrastruktur inom samtliga vetenskapsområden måste säkras utan att hota lärosätenas basanslag.
- Ökade krav på lärosätenas samhällsrelevans kräver en långsiktig strategi gällande samverkan, innovation och öppen vetenskap.

Fri forskning ger resultat

I Vetenskapsrådets rapport *Vägval för framtidens forskningssystem – kunskap, kvalitet och integritet* identifieras 12 åtgärdsområden för framtiden.¹ Den första åtgärden handlar om fria forskare och fri nyfikenhetsdriven forskning som ett fundament för ny kunskap, innovation och samhällelig utveckling. Göteborgs universitet vill vara ett universitet för världen och bidra till lösningar på regionala och globala utmaningar. Om målet är att Sverige fortsatt ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer behövs just kunskap, kvalitet och integritet. Detta innebär att friheten för forskare att ägna sig åt nyfikenhetsdriven och innovativ forskning måste öka och inte begränsas av fragmenterade strategier. Stora vetenskapliga genombrott görs ofta av enskilda forskare som i små forskargrupper och drivna av nyfikenhet formulerat sina egna frågeställningar och besvarat dessa med hjälp av specialkunskaper. Från början kan det vara oklart hur den nya kunskapen ska användas, men den praktiska nyttan kan senare visa sig vara mycket stor. Eftersom genombrotten sker inom oväntade områden och klargör något som tidigare var okänt är det svårt att skynda på utvecklingen genom riktade strategiska satsningar. Mot denna bakgrund vill Göteborgs universitet betona vikten av fri forskning genom ökade basanslag för att fortsatt ge möjlighet till större genombrott. Detta gäller inte minst konstnärlig forskning och delar av forskning inom humaniora och samhällsvetenskap – forskning som medverkar till ett demokratiskt samtal och ger bidrag till lösningar för de samhällsutmaningar vi står inför. I synnerhet konstnärlig forskning har idag små möjligheter till forskningsfinansiering.

Göteborgs universitet ställer sig bakom inspelet från SUHF i sin helhet, men vill här särskilt betona värdet av förslaget om ett grundlagsskydd för den akademiska friheten, både för forskning och högre utbildning. Universitetet anser också att ett nära samband mellan utbildning och forskning är en viktig förutsättning för verksamhetens kvalitet och utveckling. Göteborgs universitet föreslår därför en ändring i högskolelagen så att lärares arbetsuppgifter återigen innehåller både utbildning och forskning.

Högre basanslag ger bättre förutsättningar för kompletta akademiska miljöer

Återinförande av både forskning och utbildning i lärares arbetsuppgifter, tillsammans med en samlad proposition för högre utbildning och forskning, ett samlat anslag för utbildning och forskning, en förstärkt koppling mellan ökade utbildningsuppdrag och tilldelning av forskningsmedel samt en ökad andel basanslag för forskning är förslag som på ett positivt sätt skulle stärka kopplingen mellan utbildning och forskning genom att nya forskningsrön kommer utbildningen till godo.

Det är universitetets uppfattning att ökad långsiktighet, samordning och tillit i styrningen, starkare samband mellan utbildning och forskning samt en högre andel basanslag för forskning är viktiga grundläggande principer för att åstadkomma utbildning och forskning som både håller hög kvalitet och är relevant. Göteborgs universitet anser också att de statliga finansierarna utöver dagens kriterier avseende samverkan och nyttiggörande i högre grad behöver beakta hur forskningen kommer utbildningen tillgodo utan att göra avkall på vetenskaplig och konstnärlig excellens inom forskning.

Göteborgs universitet anser att regeringen behöver tillse att omfördelning av medel mellan forskningsfinansierare inte sker på bekostnad av de forskningsfinansierare som tillämpar en strukturerad peer-review-process och fördelar bidrag baserat på excellens och kvalitet.

¹ https://www.vr.se/download/18.6969eb1a16a5bec8b59b74/1558019983727/Vaegval-for-framtidens-forskningssystem_VR_2019.pdf

Underlätta rekrytering av unga excellenta forskare

För att Sverige ska kunna behålla eller förbättra sin position måste vi kunna erbjuda karriärvägar som möjliggör rekrytering av unga excellenta forskare som kan formulera frågeställningar och driva projekt med potential för genombrott.

Forskarrörlighet är en viktig kvalitetsdrivande faktor. Många av de framgångsrika forskare som lärosätena skulle vilja anställa finns utomlands, men dagens regelverk försvårar den internationella rekryteringen. I Sverige får anställning som post doc inte vara längre än två år och måste dessutom tillsättas av sökande som disputerat högst tre år tidigare. Detta skiljer svenska lärosäten från många andra länder där man kan ha längre post doc anställningar och tiden efter disputation inte är begränsad till två år. Sveriges snävare regler gör det svårt att konkurrera internationellt om de bästa yngre forskarna. För nästa karriärsteg, biträdande lektorer, är lärosätena enligt nuvarande regler bundna till personer som disputerat för mindre än fem år sedan. Även detta försvårar internationell rekrytering av framstående forskare till dessa karriäranställningar eftersom dessa ofta varit anställda som post docs under mer än fem år.

Infrastrukturer behövs på samtliga vetenskapsområden

För att kunna möta globala samhällsutmaningar och för att utbilda framtida kompetens krävs tillgång och stöd till infrastrukturer. Göteborgs universitet ser med oro på den senaste tidens utveckling där Vetenskapsrådet har allt mindre medel att fördela till nationella infrastrukturer vilket får till följd att lärosäten, i allt högre grad, behöver medfinansiera infrastrukturen med basanslag – vilket i sin tur innebär mindre andel till grundforskning.

Göteborgs universitet anser att stora nationella infrastrukturer som MAXIV, SciLifeLab och ESS bör ses som särskilda nationella åtaganden och att deras långsiktiga finansiering måste säkras utan att utarma övrig befintlig infrastruktur eller omöjliggöra etablering av nya infrastrukturer. Särskilt aktuell är etablering av e-infrastruktur och AI, vilket är en angelägenhet för samtliga lärosäten i landet. Göteborgs universitet anser att tillgängliggörande och finansiering av nationella infrastrukturer måste säkras för en långsiktighet och möjligheter för prioriteringar på alla nivåer.

Lärosätenas samhällsrelevans – samverkan, innovation och öppen vetenskap

Lärosäten, nationellt och internationellt, har fått allt större krav på samverkan, nyttiggörande och relevans. Detta är rimliga krav men för att lärosäten på allvar ska kunna ta sig an uppgifterna är det viktigt att meriteringssystemet och andra incitament följer med. Detta bör inte förstås som att Göteborgs universitet är för en generell fördelningsnyckel. Tvärtom bör samverkan och nyttiggörande utgöra en integrerad del av utbildning och forskning och utvärderas och finansieras som en del av lärosätenas kärnverksamhet och dess basanslag. Men därutöver behövs tydliggöranden och fortsatt långsiktigt arbete för att i högre grad möjliggöra lärosätenas samhällsrelevans och innovationer.

Nya samverkansmodeller

Flera yrkesområden är beroende av väl fungerande samverkansmodeller för att möta behovet av forskningsanknytning i utbildningen samt säkra landets kompetensförsörjning långsiktigt. Detta gäller inte minst inom skola, hälso- och sjukvård, men även industrin.

Ett exempel är det så kallade ULF-initiativet (Utveckling, Lärande, Forskning), en nationell försöksverksamhet som ska utveckla och pröva hållbara samverkansmodeller mellan akademi och skola vad gäller forskning, skolverksamhet och lärarutbildning. Genom ULF stärks läraryrkets kunskapsbas vilket behövs för att vända utvecklingen i den svenska skolan som innebär försämrade kunskapsresultat, minskad likvärdighet, minskad status och attraktivitet för läraryrket, samt lärarbrist.

För framtida kompetensförsörjning, hög kvalitet och fortsatt ömsesidigt samarbete mellan akademi och skolhuvudmän önskar Göteborgs universitet att ULF permanentas på samma sätt som ALF-avtalen.

Lärosätenas roll i innovationsprocesser

Göteborgs universitet välkomnar regeringens initiativ till utredning av ett utvecklat innovationsstöd vid universitet och högskolor. Denna utredning bör ha ett helhetsperspektiv, inkludera lärosätenas möjligheter till nyttiggörande och tydliggöra högskolans roll i det nationella innovationssystemet.

En viktig brygga mellan forskningen och dess nyttiggörande är det arbete som utförs av lärosätenas innovationskontor och holdingbolag för att proaktivt identifiera, verifiera och utveckla de bästa idéerna från forskare och forskningsmiljöer. Göteborgs universitet menar således att högskolan har en viktig funktion i det nationella innovationssystemet och anser att utformningen av ett utvecklat innovationsstöd bör ske i dialog med lärosätena.

Öppen vetenskap

Riktningen mot öppen vetenskap som basen för den vetenskapliga kommunikationen innebär på sikt en övergång från avgifter för läsning till avgifter för publicering. I det kortare perspektivet ser universitetet dock att kostnaderna ökar för denna i övrigt mycket positiva förflyttning. Göteborgs universitet finner behov av nationella insatser för att motverka att det slutar i för lärosätena svårhanterliga kostnadsökningar.

Övergången till öppen tillgänglig data är på många sätt en än större utmaning än den till öppen publicering av forskningsresultaten. Nya strukturer och arbetssätt behöver byggas upp för att praktiskt se till att övergången faktiskt sker. Därför vore det betydelsefullt om regeringen tog initiativ till att forma en nationell strategi som tydligare stakar ut framtida praktik.

Ärendets beredning

Göteborgs universitets yttrande har beretts av universitetets forskningsnämnd med representation från samtliga fakulteter och universitetsbiblioteket samt diskuterats i universitetets ledningsråd.

Eva Wiberg, rektor